

Marie-Noëlle Marange

JOCS

D'ESCRITURA
APLICABLES
A L'AULA

Octaedro

Jocs d'escriptura aplicables a l'aula

Marie-Noëlle Marange

Jocs d'escriptura aplicables a l'aula

Col·lecció Recursos

Jocs d'escriptura aplicables a l'aula

Il·lustradora: Isabel Besset Bonilla

L'autora agraeix el suport de la Diputació de Girona i de l'Ajuntament de Besalú en la realització d'aquest llibre.

Primera edició: setembre del 2024

© Marie-Noëlle Marange

© D'aquesta edició:

Ediciones OCTAEDRO, S.L.

Bailèn, 5, pral. – 08010 Barcelona

Tel.: 93 246 40 02

www.octaedro.com – octaedro@octaedro.com

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització del seus titulars, llevat de les excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos al CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar cap fragment d'aquesta obra.

ISBN: 978-84-10282-56-8

Dipòsit legal: B 17270-2024

Disseny i producció: Editorial Octaedro

Impressió: Ulzama

Imprès a la UE – *Printed in EU*

Sumari

Prefaci **8**

Presentació **10**

Capítol I:

Del signe a la paraula — de la lletra a la paraula **14**

Capítol II:

De la paraula a la frase **40**

Capítol III:

De la frase al text **74**

Capítol IV:

Jocs jòquer **112**

Annexos **120**

Bibliografia **129**

Índex **131**

Prefaci

Aquest recull de jocs literaris és el fruit de més de deu anys impartint tallers d'escriptura per a una gran diversitat de públics: adolescents, adults, nens i nenes escolaritzats o hospitalitzats.

Ensenyar a escriure als infants és una tasca molt agraïda i plena de satisfaccions, atès que, com a educadors, tenim el compromís de transmetre el gust no només per les lletres, sinó també per la lectura.

Per què uns tallers d'escriptura per a escolars?

Som conscients que, per mitjà del joc literari, la missió del qual és, primer de tot, interpel·lar la imaginació de l'«aprenent-escriptor». Els nens i nenes aprenen a jugar amb els components de l'escriptura: les lletres, les paraules, les frases i els textos. O sigui, aprenen, abans de res, a inventar el seu univers i, més endavant, aprenen a expressar-lo per escrit.

Acostar l'escriptura als petits mitjançant activitats lúdiques vol dir ajudar-los a descobrir la interconnexió existent entre la seva experiència del món (sensual, sensible, corporal, mental) i la seva capacitat de plasmar-la amb paraules.

Què és un aprenent-escriptor?

És el nom que donem a tots aquells i aquelles que practiquen els jocs literaris amb l'objectiu de jugar a escriure. A mesura que avança el seu aprenentatge, s'adonaran que tots els qui formem part del món de l'escriptura som aprenents-escriptors.

Objectius

Aquest recull d'activitats té com a *objectiu principal* donar a conèixer el món il·limitat dels jocs literaris aplicables a l'aula.

Amb aquest llibre, els educadors descobriran:

- Com els nens poden jugar a escriure i aprendre a escriure alhora.
- Que l'aprenentatge de l'escriptura es pot fer de manera progressiva: de la lletra a la paraula; de la paraula a la frase; i de la frase al text.
- Què són els jocs literaris (anomenats també *consignes*), quines classes de jocs existeixen, pe poder, així, aplicar-los en les seves classes i crear-ne de nous a fi de complir i ajustar-se a les necessitats lingüístiques i creatives dels seus alumnes.

Amb aquest recull ampliaran els seus coneixements sobre:

- La creació literària i el plaer d'escriure.
- La manera de guiar el petit aprenent-escriptor.
- Els components principals de l'escriptura.

Presentació

Què és un taller d'escriptura?

Un taller és una cruïlla i alhora una eina perquè persones amb el mateix objectiu puguin crear i representar el seu món amb paraules.

Per què cal un taller d'escriptura per a escolars?

Practicar l'escriptura creativa a l'aula i de manera regular és beneficiós per diversos motius:

- Desperta la imaginació i la creativitat.
- Apropa els participants al món de la ficció, els somnis i les emocions.
- Desenvolupa el pensament abstracte.
- Reforça la comunicació en general, i amb els companys i mestres en particular.
- Afavoreix la capacitat de comprensió i l'expressió verbal, i, en conseqüència, el rendiment acadèmic.

I, per acabar, l'escriptura creativa estimula el gust per la lectura.

Per què he fet aquest recull de fitxes?

Conscient de la importància de transmetre el gust per l'escriptura als infants i adolescents, vaig començar a dur a terme (fa uns quatre anys) tallers a escoles de manera voluntària amb la presència dels mestres i professors.

Davant l'interès de tothom per aquests jocs «que fan escriure els nens i nenes», vaig redactar un curs per a docents titulat *Jocs literaris aplicables a l'aula*, que va obtenir el reconeixement de la Generalitat de Catalunya el maig de 2019.

Abans d'iniciar el primer curs de formació, vaig començar a elaborar unes quantes fitxes de jocs per repartir als mestres, i vaig acabar fent el llibre que porta el mateix títol que el curs de formació: *Jocs literaris aplicables a l'aula*.

Com s'articula aquest llibre?

Hi ha quatre tipus de jocs, presentats sota la forma d'una fitxa:

- Del signe a la paraula i de la lletra a la paraula
- De la paraula a la frase
- De la frase al text
- Jocs jòquer

Les tres primeres sèries corresponen a l'evolució que cada individu experimenta a l'hora d'aprendre a comunicar-se i, seguidament, a parlar: del signe a la paraula – de la paraula a la frase – de la frase al discurs oral. Aquest aprenentatge oral que es fa de petit es reproduïx per escrit (en el mateix ordre) quan un és més gran.

L'última sèrie, els Jocs jòquer, la componen les activitats que fem servir quan alguna s'esdevé situació imprevista i no es pot dur a terme l'activitat que s'havia preparat.

Com s'articula un taller per a escolars?

Una sessió té una durada de 45 minuts per als més petits i, per als més grans, d'1 hora o 1 h 50 min.

Una sessió s'articula al voltant de les fases següents:

Primera fase (15 minuts)

Organitzem l'espai del taller

L'organització de l'espai de l'aula és també un factor d'èxit. Un taller no és una classe, per la qual cosa no podem utilitzar la mateixa distribució per a totes dues activitats. Per cada fitxa de joc està previst un apartat en què s'indica la disposició ideal de les taules.

Debatem

La primera fase s'obre amb un debat basat en el tema del joc. Aquest espai té com a objectiu donar la paraula als nens i nenes, els quals aportaran les seves opinions, plantejaran dubtes i discutiran al voltant de la temàtica proposada. L'educador farà de modulador i canalitzarà la discussió.

Amb el debat, cadascú es podrà fer una idea sobre la qüestió proposada i plasmar-la més fàcilment en el moment de resoldre el joc.

Presentem el joc

El conductor del taller explica el joc que es farà durant la sessió i què s'espera dels participants.

És important dedicar una bona estona a aquest plantejament, ja que els resultats depenen molt de com s'explica el joc.

Segona fase (30 minuts)

Cridem la inspiració i escrivim

Entrem en la fase de la realització del joc. Depenent dels tallers, els nens i nenes treballaran en equip o sols. A vegades, durant una estona fan el treball per grups de 4 o 5 persones i, després, acaben fent una realització individual.

Intervenció dels mestres

Els mestres intervenen donant suport a cada grup, nen o nena.

Tercera fase (20-30 minuts)

Posada en comú de les resolucions

Lectura de cada producció escrita (per grup o per nen o nena).

Avaluació dels escrits

La classe dona la seva opinió sobre els escrits, i intervé amb aportacions, preguntes, dubtes i crítiques constructives.

Capítol I:

Del signe a la paraula — de la lletra a la paraula

Introducció

Aquesta primera sèrie de jocs agrupa unes activitats que tenen com a denominador comú el descobriment de la llengua bàsica des d'una perspectiva lúdica.

Les lletres, els signes, els dibuixos i les paraules representen una matèria primera que els aprenents-escriptors fan servir com si fos un material que es pot modelar (fang), interpretar (partitura) o fondre (metall), amb la voluntat de donar forma de lletres-paraules a les imatges que mantenen secretes en la ment.

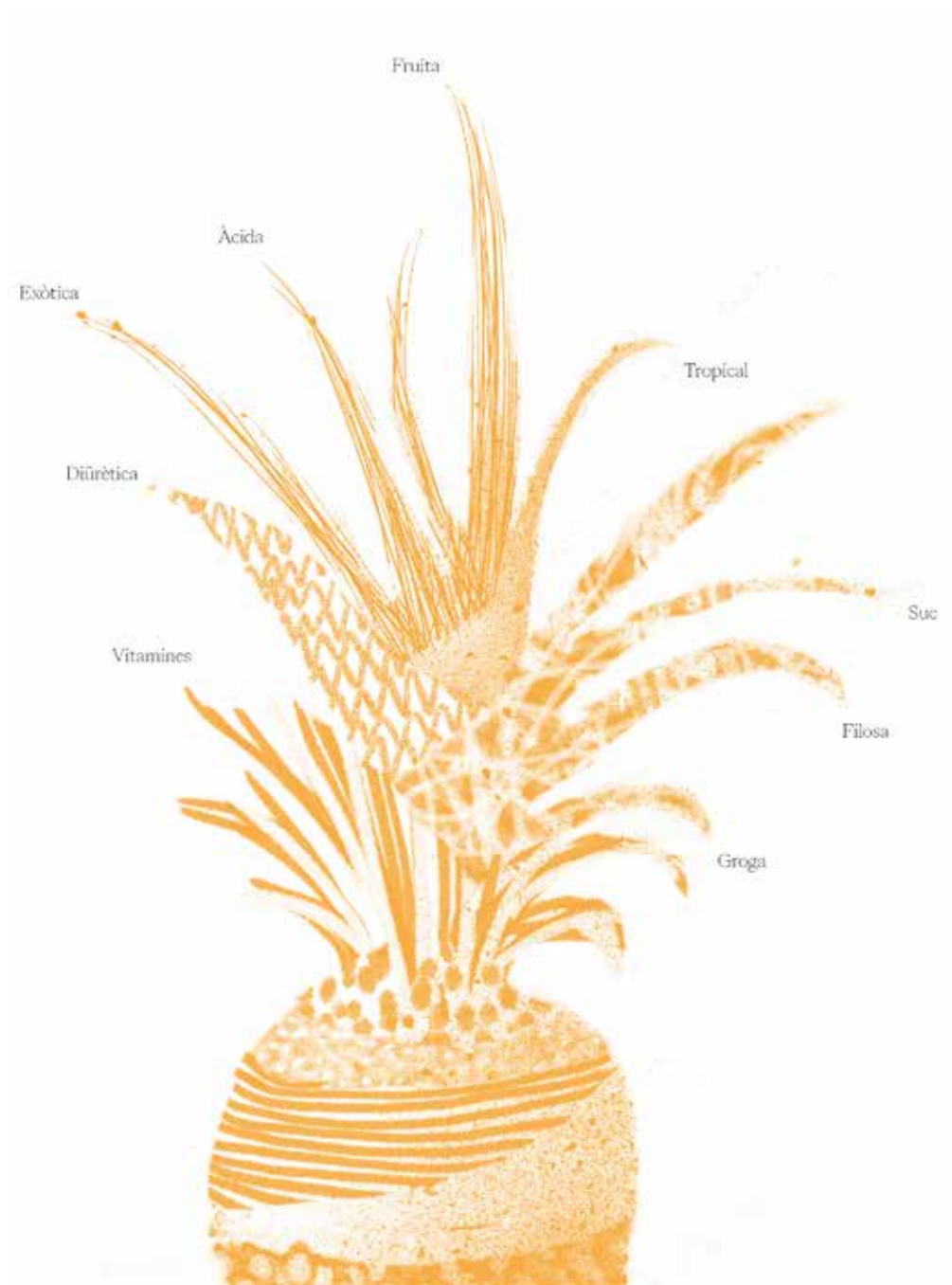
Aquesta sèrie conté 10 jocs, que es poden dur a terme per ordre, ja que estan estudiats perquè siguin progressius tant quant a la temàtica com a la dificultat. Tanmateix, es poden presentar a la classe individualment, atès que, tot i ser progressius, no són complementaris.

Objectius principals

Aquesta primera fase consisteix en un apropament a aquestes matèries primeres mitjançant jocs en què els únics protagonistes són els aprenents-escriptors, la lletra, el signe, la paraula. La majoria dels jocs proposats es basen en la idea reflectida per un signe, un símbol o una lletra.

Quan parlem de *idea* en l'àmbit de l'escriptura, parlem de la imatge projectada pels signes i les lletres. Els participants començaran explicant oralment les seves idees i després ho faran mitjançant un dibuix o un còmic.

Aprendre a manejar les paraules és la part més important i alhora delicada, ja que l'aprenent-escriptor descobreix tot investigant la relació que hi ha entre la seva experiència (sensorial, corporal, mental) i les paraules que escull per expressar-la.

La pinya

(6-8 anys)

Aquesta activitat es podria titular «Constel·lació lèxica», donada la seva funció en el descobriment de les associacions d'idees.

Preparació

- Les taules formen un cercle.
- Calen una pissarra i retoladors.
- Cada participant necessita fulls i colors.

Debat i plantejament

Obrim el debat sobre el tema de les matèries primeres que li cal a cada activitat. Les paraules, la gramàtica i la imaginació són els materials essencials dels escriptors. Treballem, en un primer moment, per enriquir tant el fons de les paraules com la imaginació de cadascú.

Dibuixem una pinya (o qualsevol altra cosa que tingui branques o ramificacions de qualsevol tipus, com mostra la il·lustració) i a dins escrivim una paraula-motor i fem una primera prova tots junts.

Desenvolupament

Per als infants d'entre 6 i 8 anys es pot fer oralment: el mestre proposa una paraula a partir de la qual els nens i nenes en diuen una altra per associació d'idees.

- Exemple de la pinya: fruita, tropical, exòtic, calor, suc, vitamines, color groc... Les associacions s'han de fer sempre a partir de la paraula clau i no de la paraula dita per un company.
- Cada infant dibuixa la seva pinya amb tantes fulles com vulgui.
- Escriu la paraula-motor dins les fulles.
- Omple les fulles amb paraules-associacions-idees.
- Passada una estona, s'escriuen a la pissarra les paraules proposades pels nens i nenes en forma de llista. Si n'eliminem els mots repetits, en surten uns 10.
- Subhasta de paraules: quines són les més representatives, les més interessants, les més agradables de pronunciar...?

Extensió de l'activitat

Es pot variar la paraula escrita dins el cercle de la pinya. Pot ser un fragment de frase; per exemple: «Es veia una balena que...» i demanar als nens i nenes que la completin.

Escollim aquesta variació quan volem aprofundir en una estructura gramatical concreta.

Interès pedagògic

Els nens i nenes s'adonen que les paraules són una matèria primera que és alhora flexible, extensa i precisa.

D'altra banda, prenen consciència que les paraules són un suport, no solament dels coneixements, sinó també de les idees i la imaginació.

Competències

Els més petits han de saber relacionar la idea representada per la paraula-motor (inscrita dins la pinya) amb les paraules que formen part de la seva constel·lació.

Els més grans han de saber associar la paraula-motor amb paraules més abstractes, la qual cosa els permetrà descriure amb més precisió.

Avaluació

Els mestres i educadors s'ha de fixar, primer de tot, en el procés tant creatiu com intel·lectual efectuat pels nens i nenes per dur a terme el seu resultat, ja que només a través d'aquest recorregut descobrim l'interès creatiu de cada text.

Índex

Prefaci 8

Presentació 10

Capítol I:

Del signe a la paraula — de la lletra a la paraula 14

Introducció 15

Objectius principals 15

La pinya 17

El conte en imatges 19

Les lletres del meu nom 21

Els pictogrames dels aborígens australians 25

Pictogrames d'un viatge 27

El rectangle màgic 29

Cal·ligrames 32

Els objectes introbables 35

Els objectes tenen vida? 38

Capítol II:

De la paraula a la frase 40

Introducció 41

Objectius principals 41

El cadàver exquisit: versió clàssica 43

El cadàver exquisit: amb trama imposada 45

El cadàver exquisit: amb marc sintàctic 49

El cadàver exquisit: preguntes – respostes 51

Debat sobre l'escriptura 55

Com ho fan els escriptors? 56

Inventaris 59

Qüestionari imaginari 61

L'escriptura de l'instant 64

Els haikus: poesies d'origen japonès (1a part) 68

Els haikus: poesies d'origen japonès (2a part) 72

Capítol III:

De la frase al text 74

Introducció 75

Objectius principals 76

Ampliar i reduir textos 78

Inclusions 80

L'intrús 83

El personatge 86

Els diàlegs: contes i còmics 91

Com acabar un conte 94

Com començar un conte? 98

Els quatre sabaters 104

Vides imaginàries 106

Països imaginaris 109

Capítol IV:

Jocs jòquer 112

Introducció 113

Objectius principals 113

Joc de cartes 115

Conjunt de fotos 116

Joc de daus 117

Cartes amb 3 paraules 118

L'escriptura automàtica 119

Annexos 120

Bibliografia 129

Si voleu més informació o
adquirir el llibre adreceu-vos a:

octaedro.com - octaedro.cat

Jocs

D'ESCRITURA APLICABLES A L'AULA

Aquest llibre és alhora un mètode i una guia pensats per als docents que desitgen iniciar-se en l'escriptura creativa i integrar-la a classe. És el fruit d'anys d'experiència en aquest àmbit: des de l'aula hospitalària de l'Hospital Trueta de Girona, i les escoles de primària, fins als instituts de la província de Girona, els jocs que ho componen han demostrat la seva eficàcia.

Per què aquest mètode té èxit en l'àmbit escolar? Perquè s'adreça, primer de tot, a la imaginació de l'alumnat (abans de fer-ho als seus coneixements lingüístics). Un cop han jugat amb els elements de l'escriptura (lletres o paraules, frases o textos), i segons unes consignes, els infants són capaços de fer que vegin la llum la seva sensibilitat i la seva visió del món.

Amb aquest mètode, molts alumnes de primària i de secundària ja han descobert el plaer i l'alegria de jugar a escriure. Quan proposem aquests jocs d'escriptura creativa, com a educadors i educadores, ens podem preguntar: quantes vocacions d'escriptor i d'escriptora estic despertant?

Marie-Noëlle Marange (França, 1950), filòloga, traductora, professora de francès i conductora de tallers d'escriptura, va fundar l'any 2010 l'Associació Entretemps (tallersescriptura.com) amb l'objectiu d'impartir tallers per a nens i nenes amb problemes familiars o de salut. Deu anys més tard, Entretemps s'ha expandit fent escriure escolars, estudiants i adults sense deixar de banda el component creatiu, lúdic i terapèutic dels tallers literaris.

Octaedro
Editorial

